

Педагогічні умови підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти

Фунтікова Ольга Олександрівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.09.2024	Освіта/Педагогіка	373.2. 376. 378.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13939045>

Анотація. Досліджено специфіку підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти.

Визначені педагогічні умови такі як: психолого-педагогічний супровід, методичне забезпечення підготовки і захисту кваліфікаційних робіт, організація педагогічних практик в закладах дошкільної освіти, організація самостійної роботи з проблематики інклюзії.

Використані теоретичні і емпіричні методи дослідження (опитування, тестування, спостереження, аналіз кваліфікаційних робіт, звітів педагогічних практик, самостійних робіт студентів).

Зроблено висновок про ефективність педагогічних умов. Надані рекомендації для викладачів педагогічних закладів щодо підвищення ефективності підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзії.

Обговорені виклики та перспективи у сфері інклюзивної освіти на рівні дошкільних закладів. Сформульовані пропозиції щодо їх подолання.

Ключові слова: дошкільна освіта, інклюзія, підготовка, майбутній вихователь, педагогічні умови

Pedagogical conditions for training specialists to work in an inclusive environment of a preschool education institution

Annotation. The specifics of training specialists to work in an inclusive environment of a preschool education institution have been studied. For the training of specialists, training programs were adapted in such a way that they correspond to the principles of inclusive education.

The identified pedagogical conditions are: psychological and pedagogical support, methodological support for the preparation and defense of qualification papers, organization of pedagogical practices in preschool education institutions, organization of independent work on inclusion issues.

Practice is a key pedagogical condition for the formation of professional skills.

During independent work, students can create their own methodological developments for working in an inclusive environment. Reflection: independent work also involves analyzing

¹ доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету, ORCID. <https://orcid.org/0000-0003-4183-3263>

one's own experience and the results of educational activities, which helps to better understand one's strengths and directions for further development.

Used theoretical (analysis of literature and regulatory documents, comparative method, modeling of the structure of specialist readiness, historical method, classification and typology, systematic method, synthesis, generalization, method of collecting and processing information on inclusion, method of selection of inclusive categories) and empirical research methods (survey, testing, observation, analysis of qualification papers, reports of pedagogical practices, independent works of students).

A conclusion was made about the effectiveness of pedagogical conditions. Recommendations for teachers of pedagogical institutions on increasing the effectiveness of training specialists to work in conditions of inclusion are provided.

Challenges and prospects in the field of inclusive education at the level of preschool institutions were discussed. Formulated suggestions for overcoming them.

Keywords: preschool education, inclusion, training, future teacher, pedagogical conditions

Вступ

Постановка проблеми. Оцінка сучасного стану об'єкта дослідження відображає пошук оновленої освітньої стратегії підготовки сучасного фахівця за допомогою законодавчих документів міжнародного та національного рівнів: Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Концепція розвитку інклюзивної освіти (2010), Інчхонська декларація (2015), Лист МОН України «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах» (Інструктивно-методичні рекомендації) (2015), «Про вищу освіту» (2017), Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів» (2018) [21; 22; 23].

Підготовка фахівців [5] до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти є важливою частиною сучасної педагогіки, спрямованою на забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей [17], незалежно від їхніх особливостей розвитку [10; 12]. Актуалізовано визначення педагогічних умов, що сприяють ефективній підготовці фахівців для роботи в інклюзивному середовищі закладів дошкільної освіти, з урахуванням сучасних вимог інклюзивної освіти та індивідуальних освітніх потреб дітей з особливими освітніми потребами. Науково-педагогічний колектив кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету працював над науковою темою «Інноваційно-технологічні засади підготовки фахівця до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти (Державний реєстраційний номер № 0120U102548).

Аналіз останніх досліджень. Теоретичну основу дослідження становлять: філософсько-концептуальні основи спеціальної та інклюзивної освіти (А. Колупаєва [16], С. Миронова, М. Порошенко [20], Н. Пахомова, Т. Сак, В. Синьов, Н. Софій, Н. Слободянюк, Д. Шульженко та ін.) [7]. Проблеми розвитку інклюзивної освіти в Україні аналізували науковці (Ю. Бойчук [6], В. Бондар, Н. Луцан [19], В. Засенко, Л. Кідіна [13], А. Косова, І. Кузава [18], Г. Кумаріна, Н. Пахомова, Н. Савінова, Т. Сак, В. Синьов, А. Шевцов, О. Кучерук, М. Шеремет та ін.) [8]. Вивчені соціальні, психологічні, педагогічні та юридичні напрямки організації та впровадження інклюзивного навчання підростаючої молоді (Л. Будяк, О. Ільїна, І. Демченко, О. Мартинова, О. Мовчан, Є. Тарасенко, А. Шевцова, та ін.) [14; 15].

Важливою складовою процесу впровадження інклюзії в освітніх закладах науковці вважають якісну підготовку професійних педагогів, які взмозі ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами (М. Ainscow, Т. Booth, В. Cagran, К. Scorgie інші).

Мета: дослідити процес підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти в університетських педагогічних умовах.

Цілі і завдання статті:

1. Аналіз теоретичних засад підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі.

2. Обґрунтування основних педагогічних умов і чинників, які сприяють ефективній підготовці фахівців до роботи з дітьми в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти.

3. Розробка рекомендацій для викладачів педагогічних закладів щодо підвищення ефективності підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзії.

4. Аналіз викликів та перспектив у сфері інклюзивної освіти на рівні дошкільних закладів та формулювання пропозицій щодо їх подолання.

Результати

Підготовка фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладів дошкільної освіти вимагає спеціальних педагогічних умов, що сприяють формуванню професійної компетентності студентів. У цьому процесі важливу роль відіграють такі компоненти, як написання кваліфікаційних робіт, проходження педагогічної практики і організація самостійної роботи студентів. За період 2020-2024 років участь прийняли 99 здобувачів вищої освіти за напрямом підготовки 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 012 «Дошкільна освіта», ОС «Бакалавр»; 012 «Дошкільна освіта. Інклюзія», ОС «Магістр».

Робота кафедри в цьому контексті охоплювала декілька ключових напрямків. Методичне забезпечення інклюзивної освіти: навчальні посібники, практичні рекомендації, збірники кейсів для вирішення інклюзивних ситуацій, що виникають у процесі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, словники. Психолого-педагогічний супровід студентів: оскільки інклюзія потребує не лише професійної підготовки, але й психологічної готовності педагогів, кафедра забезпечувала психолого-педагогічний супровід студентів (тренінги, семінари, практичні заняття, лабораторні заняття та індивідуальні консультації з інклюзії). Співпраця з фахівцями та громадськими організаціями: кафедра активно співпрацювала з практикуючими педагогами, психологами, реабілітологами та іншими фахівцями. Були залучені представники громадських організацій, що займаються питаннями інклюзії.

Педагогічні умови підготовки фахівця до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти — це сукупність організаційних, методичних і психологічних факторів, які сприяють ефективному навчанню та формуванню професійних навичок у майбутнього спеціаліста. Вони включають дидактичні методи, середовище, ресурси, кваліфікацію викладачів, а також особисту мотивацію та підтримку студентів, що забезпечують оптимальний розвиток компетенцій для успішної роботи в обраній сфері.

Проаналізуємо зміст роботи з написання кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти, проходження педагогічної практики і самостійна робота студентів за темами навчальних курсів.

Викладачам важливо розуміти мотивацію студентів до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти з кількох причин. Мотивація впливає на ефективність навчання та рівень залученості студентів у процес роботи. Якщо викладачі знають, що саме мотивує студентів, вони можуть адаптувати свої методи викладання, створюючи більш ефективні умови для розвитку необхідних навичок у студентів, які готуються працювати в інклюзивних умовах. Розуміння мотиваційних факторів допомагає краще розпізнавати сильні сторони та потреби кожного студента. Це важливо для формування диференційованого підходу до навчання, що є ключовим у підготовці педагогів для інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта вимагає високої професійної компетентності, співпереживання і готовності до роботи з дітьми з різними потребами.

Мотивовані студенти частіше виявляють готовність до професійного розвитку, а це сприяє успішній роботі з дітьми в інклюзивних умовах.

Мотивація студентів до початку роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти (рис.1).

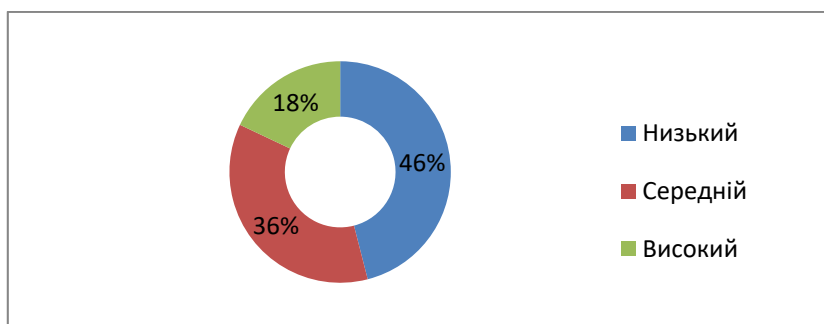

Рис. 1 Мотивація студентів до початку роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти

Рівень мотивації майбутніх вихователів працювати в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти можна охарактеризувати наступним чином:

18% — високий рівень мотивації: Ця група майбутніх вихователів має сильну внутрішню мотивацію до роботи з дітьми в інклюзивному середовищі. Вони демонструють зацікавленість, готові активно впроваджувати нові підходи, співпрацювати з дітьми з особливими освітніми потребами, а також з їх батьками та іншими фахівцями. Ці педагоги, як правило, мають достатній рівень знань і навичок для успішної роботи в таких умовах і отримують задоволення від своїх професійних досягнень.

36% — середній рівень мотивації: Ці вихователі можуть працювати в інклюзивному середовищі, але їхня мотивація часто залежить від зовнішніх факторів, таких як підтримка з боку керівництва або додаткове навчання. Вони готові вчитися і адаптуватися до нових вимог, але можуть відчувати труднощі або сумніви у своїй компетентності, що може впливати на їхню продуктивність. Можливо, їм потрібно більше підтримки для розвитку впевненості в роботі з інклюзивними дітьми. Мотивація студентів також залежить від розуміння важливості та престижу їх майбутньої професії. Через інформаційні кампанії, просвітницькі заходи та позитивні приклади випускників.

46% — низький рівень мотивації: Ці вихователі відчувають значний опір або небажання працювати в інклюзивному середовищі. Це може бути пов'язано з недостатнім рівнем підготовки, страхом перед труднощами, або недостатнім розумінням інклюзивної освіти. Вони можуть не мати достатньо ресурсів або підтримки, щоб ефективно працювати з дітьми з особливими потребами, що знижує їхнє бажання залучатися до таких завдань. У процесі підготовки необхідно враховувати індивідуальні особливості кожного студента. Застосування диференційованого підходу до їх навчання. Для підготовки фахівців важливо адаптувати навчальні програми таким чином, щоб вони відповідали принципам інклюзивної освіти. У зміст освітніх програм мають входити дисципліни, що охоплюють питання роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, принципи диференційованого навчання, використання індивідуальних освітніх програм та технології корекційно-розвивальної роботи.

Ці показники свідчать про те, що майже половина майбутніх вихователів потребує додаткової підтримки для підвищення мотивації та ефективності в інклюзивному середовищі. Підвищення їхньої мотивації можна досягти через спеціалізовані тренінги, психологічну підтримку та поліпшення умов.

На кафедрі дошкільної освіти Маріупольського державного університету були розроблені теми кваліфікаційних робіт. Кваліфікаційні роботи студентів, присвячені інклюзії, мають важливе значення для покращення практики освіти в закладах дошкільної освіти. Такі дослідження дозволяють глибше зрозуміти потреби дітей з особливими освітніми потребами та їхню інтеграцію в загальний освітній процес. Вони підкреслюють необхідність створення інклюзивного середовища, яке сприяє гармонійному розвитку дітей з різними можливостями та збагачує освітній процес для всіх учасників.

Перелік кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти за напрямом підготовки 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 012 «Дошкільна освіта», ОС «Магістр».

У 2021 році ми почали планувати перші теми кваліфікаційних робіт, а саме: Чікіна А. «Теоретичні і методичні засади інклюзії, як науки і практики в Україні» (2021); Сіменець Я. «Біхевіоризм як парадигма розвитку, виховання і навчання дитини в інклюзивних групах закладах дошкільної освіти» (2021).

Опишімо результати.

Тема кваліфікаційної роботи. «Особливості організації навчально-виховного процесу дітей дошкільного віку в інклюзивних групах ЗДО». Виконавець: Коробко Яна.

Науковий результат: уточнено сутність інклюзивної групи для дітей дошкільного віку, яка безпосередньо сприяє на якість організації навчально-виховного процесу в ЗДО; систематизовані чинні програми дошкільної освіти як нормативних документів, що забезпечують поступальне вирішення інклюзивних завдань в дошкільній освіті: узагальнені програми виховання та навчання дітей дошкільного віку регіонального й державного рівнів, які враховують потенціал розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Значимість: надана система навчально-методичних рекомендацій для вихователів, які працюють з дошкільниками в інклюзивних групах ЗДО.

Тема кваліфікаційної роботи. «Психолого—педагогічний супровід дитини з ООП у ЗДО». Виконавець: Пархоменко Ганна.

Науковий результат: теоретично обґрунтовано психолого-педагогічний супровід дітей з ООП; уточнено зміст, методи, педагогічні засоби, форми психолого-педагогічного супровіду в ЗДО;

Значимість: запропонована вихователям система методів і засобів щодо психолого-педагогічного супровіду дітей з ООП.

Тема кваліфікаційної роботи «Психолого-педагогічна взаємодія вихователів і батьків у адаптації дитини до інклюзивного середовища ЗДО». Виконавець: Пустовойт Наталья.

Науковий результат: уточнено психолого-педагогічний зміст взаємодії вихователів і батьків; конкретизовані строки та рівні адаптації дитини до інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти.

Значимість: подальшого розвитку набули методичні положення про сутність, зміст взаємодії вихователів і батьків у період адаптації дитини до інклюзивного середовища в ЗДО.

Тема кваліфікаційної роботи. «Педагогічний супровід у закладі дошкільної освіти внутрішньо переміщених дітей дошкільного віку». Виконавець: Ємельяненко А.

Науковий результат: уточнено сутність поняття «педагогічний супровід внутрішньо переміщених дітей у ЗДО»; визначено й обґрунтовано педагогічні умови ефективності впливу педагогічного супроводу у закладі дошкільної освіти на внутрішньо переміщених дітей дошкільного віку

Значущість: розроблено систему роботи та методичні рекомендації для вихователів та батьків внутрішньо переміщених дітей щодо забезпечення їхнього педагогічного супроводу в умовах ЗДО.

Тема кваліфікаційної роботи. «Зняття психоемоційного напруження у дітей старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану засобами ігрових технік». Виконавець: Соломаха Я.

Науковий результат: уперше запропоновано класифікацію ігрових технік для зняття психоемоційного напруження; уточнено сутність понять «психоемоційне напруження», «стрес», «психотравмуюча подія», «психоемоційне напруження дітей старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану»; теоретично обґрунтовано його засади, описано складові та змістове наповнення; систематизовано критерії, показники та рівні сформованості (високий, базовий, середній, низький).

Значущість: виявлено та обґрунтовано педагогічні умови зняття психоемоційного напруження у дітей старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану; розроблено методичні рекомендації щодо зняття психоемоційного напруження у дітей старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану засобами ігрових технік; уточнено техніки, форми та методи роботи щодо зняття психоемоційного напруження у дітей старшого дошкільного віку.

Ці роботи стимулюють пошук ефективних методик і підходів до виховання та навчання дітей у групах, де перебувають як діти з особливими потребами, так і їхні однолітки. Дослідження студентів часто пропонують інноваційні рішення для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням рівного доступу до освіти, соціальної взаємодії та емоційної підтримки для всіх дітей. Важливим аспектом є також розробка методичних рекомендацій для вихователів і педагогів, які працюють у цих умовах.

Крім того, кваліфікаційні роботи мають значний практичний вплив, оскільки їх результати можуть бути впроваджені у роботу закладів дошкільної освіти. Це сприяє розвитку інклюзивної культури в освітніх установах та підвищенню професійної компетентності педагогів. Вони також допомагають студентам оволодіти необхідними навичками для майбутньої професійної діяльності, включаючи роботу з різноманітними дитячими колективами.

Таким чином, кваліфікаційні роботи студентів є важливим кроком у напрямку досягнення справжньої інклюзії в освіті, оскільки вони розкривають практичні та теоретичні аспекти створення комфортних та результативних умов для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей.

Педагогічна практика, як основний критерій перевірки теоретичного навчання з інклюзії. Педагогічна практика студентів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) в інклюзивному середовищі має важливе значення як для дітей, так і для самих майбутніх педагогів. Основна мета цієї практики полягає в забезпеченні рівного доступу до якісної освіти дітей, незалежно від їхніх особливостей розвитку, фізичних чи когнітивних можливостей. Інклюзивна освіта базується на принципах рівності, поваги до різноманітності та створення умов, у яких кожна дитина може реалізувати свій потенціал.

Для студентів-педагогів така практика є важливим етапом професійної підготовки. Працюючи з дітьми з ООП, майбутні вихователі здобувають цінні знання і навички, необхідні для успішної взаємодії в групах з інклюзивним середовищем. Вони вчаться застосовувати диференційовані підходи до навчання, адаптувати навчальні матеріали та методики до потреб кожного дошкільника, що сприяє розвитку емпатії, терпіння та гнучкості. Крім того, така практика розвиває у студентів навички міждисциплінарної співпраці з іншими фахівцями (психологами, логопедами, соціальними працівниками), що є важливою складовою інклюзивного навчання.

Педагогічна практика з інклюзією також сприяє формуванню більш толерантного і соціально справедливого суспільства. Студенти, які проходять таку практику, розуміють важливість інтеграції дітей з ООП у звичайне освітнє середовище та усвідомлюють, як це впливає на загальний розвиток дітей. Вони бачать, що інклюзія не

лише допомагає дітям з ООП досягати навчальних результатів, алей збагачує їхніх однолітків, створюючи атмосферу співпраці, взаємоповаги та розуміння.

Важливо також зазначити, що педагогічна практика дозволяє студентам розвивати творчі підходи до вирішення педагогічних проблем, оскільки кожна дитина з ООП потребує індивідуального підходу. Це стимулює майбутніх педагогів до постійного професійного зростання, пошуку нових методик і способів навчання, які відповідатимуть потребам дітей. У результаті студенти стають більш компетентними і впевненими в своїй майбутній професійній діяльності.

Цілі і завдання педагогічної практики для студентів, які були вирішені. На педагогічній практиці студенти-практиканти, які працюють з інклюзивною освітою, повинні глибоко зануритися у специфіку навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Цей досвід допомагає їм розвивати не тільки професійні, але й емоційні компетенції, що необхідні для роботи в інклюзивному середовищі. Перш за все, практиканти мають ознайомитися з основними принципами інклюзивної освіти. Це включає розуміння того, що інклюзія не обмежується лише фізичною присутністю дитини з ООП у групі. Важливо, щоб кожна дитина, незалежно від її потреб, брала активну участь у всіх аспектах дошкільного життя — навчанні, соціалізації, інших заходах. Студенти повинні зрозуміти важливість індивідуального підходу до кожної дитини, адаптації навчальних матеріалів та використання допоміжних засобів для забезпечення повної участі таких дітей в освітньому процесі. Ключовим аспектом підготовки є ознайомлення з методиками і стратегіями роботи з дітьми дошкільного віку, у т.ч. дітьми з ООП. Студенти повинні навчитися, як коригувати навчальні програми, завдання та оцінювання з урахуванням індивідуальних потреб дітей. Це може включати створення різнорівневих завдань, надання додаткової підтримки під час занять, використання наочних матеріалів або спеціалізованого обладнання.

Студенти також мають ознайомитися з роллю асистента вихователя в інклюзивній групі. Це передбачає розуміння того, як координувати дії з асистентом для підтримки дітей з ООП. Асистенти не тільки допомагають з практичними аспектами, але й відіграють ключову роль у підтримці емоційного стану дітей.

Дуже важливим елементом є ознайомлення з нормативно-правовою базою інклюзивної освіти. Студенти повинні знати закони, які регулюють права дітей з особливими потребами на освіту, і розуміти, як вони реалізуються на практиці. Це допоможе їм краще орієнтуватися в освітньому процесі та захищати права дитини.

Крім того, студентам важливо вивчити психологічні аспекти роботи з дітьми, що мають різні форми особливих освітніх потреб, включаючи когнітивні, емоційні та поведінкові розлади. Розуміння психологічних і емоційних потреб таких дітей допоможе практикантам побудувати більш емпатійні та продуктивні взаємини з ними.

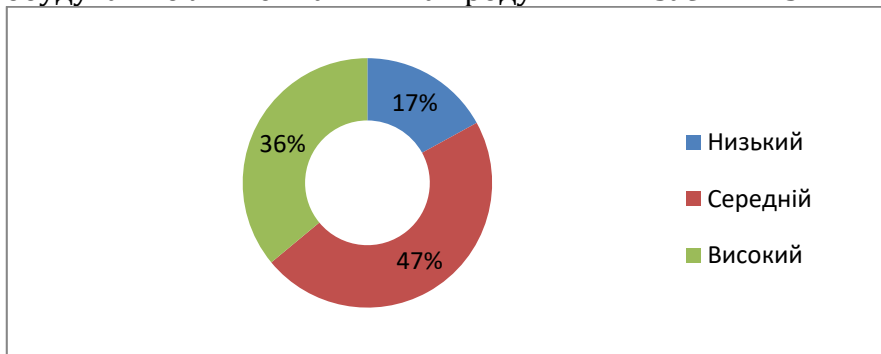

Рис. 2 Готовність фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти після педагогічної практики

Результати, які ми навели, відображають різний рівень готовності вихователів працювати в інклюзивному середовищі після проходження педагогічної практики. Давайте детальніше охарактеризуємо кожну групу: 36% — високий рівень готовності. Ця група вихователів повністю або майже повністю готова до роботи в інклюзивному середовищі. Це означає, що вони мають глибокі знання про інклюзивну освіту, можуть адаптувати програми під потреби дітей з особливими освітніми потребами (ООП), і володіють навичками спілкування та взаємодії з різними учасниками освітнього процесу. 47% — середній рівень готовності. Ці вихователі частково готові до роботи в інклюзивному середовищі. Вони, можливо, володіють основними знаннями та навичками, але потребують додаткових знань і практичного досвіду. Їм, швидше за все, потрібна підтримка або наставництво для кращого розуміння специфіки роботи з дітьми з ООП. 17% — низький рівень готовності. Вихователі цієї групи виявляють недостатню готовність працювати в інклюзивному середовищі. Вони можуть мати обмежені знання або зовсім не бути знайомими з принципами інклюзивної освіти. Їм необхідне додаткове навчання та підтримка, щоб успішно працювати в такому середовищі. Такі показники свідчать про те, що більшість вихователів потребують додаткового навчання або підвищення кваліфікації для повної готовності працювати в умовах інклюзії, що є важливим для розвитку інклюзивної освіти в дошкільних закладах.

Таким чином, інклюзивна педагогічна практика є невід'ємною складовою сучасної педагогічної освіти. Вона забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, які здатні працювати в умовах різноманіття та сприяти гармонійному розвитку кожної дитини, незалежно від її можливостей.

Звітуння студентів. Узагальнені результати під час педагогічної практики. Висновки студентів за звітами. Інклюзивне середовище закладу дошкільної освіти.

Інклюзивна освіта, спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб (ООП), є одним із ключових напрямків. В основі інклюзивної освіти лежить ідея, що всі діти, незалежно від наявності фізичних, інтелектуальних, соціальних або емоційних відхилень, повинні мати можливість бути у дошкільних закладах разом з іншими однолітками. Для ефективної роботи з дітьми з ООП використовуються спеціальні методи та засоби, що адаптовані до їхніх індивідуальних потреб.

Методи інклюзивної освіти. Диференційоване навчання

Це метод, при якому враховуються різні рівні здібностей дітей. Педагоги коригують зміст навчання, методи його подання та темп навчального процесу для кожної дитини. Диференційоване навчання передбачає:

- індивідуальний підхід до кожної дитини,
- використання різних форматів завдань (тексти, аудіо, візуальні матеріали),
- варіації рівнів складності завдань для окремих дітей.

Кооперативне навчання

Цей метод полягає у роботі дітей у малих групах. Діти з ООП можуть співпрацювати зі своїми однокласниками, що сприяє розвитку соціальних навичок, взаємодопомоги та емпатії. Такий підхід також допомагає дитині з ООП відчутти себе частиною колективу, що важливо для їхнього емоційного благополуччя.

Проектне навчання

Метод, при якому діти працюють над проектами, що дозволяє їм навчатися на основі практичних завдань. Цей метод є ефективним для дітей з ООП, оскільки вони можуть виконувати частини проекту відповідно до своїх можливостей, вносячи свій внесок у загальний результат.

Індивідуальні плани (ІП)

Для дітей з ООП часто розробляються ІП, які враховують специфічні освітні потреби дитини. Це плани, що включають конкретні цілі, методи оцінювання та засоби підтримки для досягнення прогресу.

Засоби інклюзивної освіти. Технічні засоби

- Асистивні технології: для дітей з вадами слуху використовуються слухові апарати, системи FM. Для дітей з вадами зору використовуються екранні лупи.

Інтерактивні дошки та планшети: ці технології допомагають диференціювати навчання, оскільки дозволяють візуалізувати матеріал та використовувати мультимедіа.

Педагогічні асистенти

Педагогічні асистенти або тьютори відіграють важливу роль в інтеграції дітей з ООП. Вони допомагають дітям адаптуватися до освітнього процесу, забезпечують додаткову підтримку під час навчання та сприяють виконанню індивідуальних завдань.

Адаптація навчальних матеріалів

Навчальні матеріали адаптуються відповідно до можливостей та потреб дітей з ООП. Це може включати:

- включення додаткових візуальних підказок чи схем.

Спеціально облаштоване середовище

Фізичне середовище має бути адаптоване для зручності дітей з різними видами обмежень.

- обладнані рампи для дітей на візках,

- спеціалізовані меблі,

- сенсорні кімнати для дітей з розладами спектру аутизму.

Соціальна інклюзія та інтеграція

Крім освітніх методів, інклюзивна освіта також повинна враховувати соціальні аспекти. Одним із важливих напрямків є створення культури, що сприяє толерантності та прийняттю. Важливою є робота з усіма дітьми щодо формування поваги та розуміння до дітей з ООП.

Психологічна підтримка

Психологічна підтримка включає роботу психологів, соціальних педагогів та логопедів. Вони допомагають дітям подолати психологічні бар'єри, пов'язані з процесом навчання, та забезпечують емоційну підтримку.

Отже, інклюзивна освіта ґрунтується на принципі рівності та доступності, що дозволяє кожній дитині, незалежно від наявності особливих освітніх потреб, реалізувати свій потенціал. Ефективне застосування диференційованих методів, використання технічних засобів, адаптація навчальних матеріалів і середовища створює умови для успішної соціалізації та навчання дітей з ООП у дошкільних закладах. Важливою умовою успішної інклюзії є взаємодія педагогів, дітей та батьків, а також психологічна підтримка.

Організація самостійної роботи студентів. Проблематика інклюзії. Фахові кафедральні навчальні дисципліни з відповідними інклюзивними темами.

Для самостійної роботи студентів з теми кафедри запропоновано студентам кілька цікавих і важливих напрямків. Теми охоплювали різні аспекти інклюзивного навчання, підходів до дітей з особливими освітніми потребами (ООП) та спеціальних методик, які використовуються в освітньому процесі, а саме: поняття та принципи інклюзивної освіти; Дослідження основних принципів інклюзії в освіті; порівняння інклюзивних підходів в різних країнах; адаптація навчальних матеріалів для дітей з ООП; як адаптувати завдання для дітей з різними особливими освітніми потребами; технології та інструменти, які допомагають дітям з ООП в інклюзивному середовищі; роль батьків у навчальному процесі дітей з особливими освітніми потребами; Методи комунікації між

дитячим садочком та сім'єю; розробка індивідуальних навчальних планів для дітей з ООП; використання цифрових технологій для підтримки інклюзивного навчання і т.д.

Самостійна робота студентів була відображена у наступних навчальних курсах.

«Основи спецдидактики», «Педагогіка і психологія інклюзивної освіти», «Асистент вихователя в системі інклюзивної освіти», «Практикум з фізичної культури в інклюзивному середовищі», «Юридичне і правове забезпечення дошкільної освіти», «Основи дефектології та логопедії», «Актуальні проблеми організації освітнього процесу у ЗДО», «Логопедичний практикум», «Логопсихологія», «Нормативно-правові засади організації дошкільної освіти в Україні», «Психолого-педагогічний супровід сім'ї дитини з особливими освітніми потребами», «Актуальні проблеми дошкільної педагогіки», «Основи логопедії та дефектології з практикумом», «Теорія і спеціальна методика з виховання дітей з вадами мовлення».

Доведено, що організація самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти має важливе значення для забезпечення якісного освітнього процесу. Зміни в методиках викладання фахових дисциплін, впровадження нових технологій, а також зростаючі вимоги до фахівців на ринку праці роблять самостійну роботу студентів необхідною складовою освітнього процесу. Основні цілі організації самостійної роботи студентів можна сформулювати таким чином:

Формування ключових компетентностей. Самостійна робота спрямована на розвиток у студентів таких важливих компетентностей, як критичне мислення, вміння працювати з інформацією, навички саморегуляції та самодисципліни. Ці компетентності є основою для успішної професійної діяльності в майбутньому. Розвиток навичок дослідницької діяльності. Залучення студентів до науково-дослідної діяльності в межах самостійної роботи допомагає їм освоїти методи дослідження, аналізу та синтезу інформації, що є критично важливим для глибокого розуміння предмету та подальшої професійної діяльності.

Самостійна робота сприяє інтеграції теоретичних знань із практичними завданнями, що дозволяє студентам краще зрозуміти застосування теоретичних концепцій у реальних умовах. Це особливо важливо у викладанні фахових дисциплін, де від студентів вимагається високий рівень професійної підготовки. Організація самостійної роботи дозволяє врахувати індивідуальні особливості кожного студента, його темп навчання, інтереси та потреби. Це допомагає викладачам забезпечити більш ефективний підхід до навчання та підвищити мотивацію студентів.

Самостійна робота виховує у студентів відповідальність за результати своєї навчальної діяльності, сприяє розвитку навичок тайм-менеджменту та планування. У сучасному світі фахівцям необхідно постійно оновлювати свої знання та вміння. Самостійна робота студентів готує їх до безперервного навчання протягом усього життя, навчає знаходити та засвоювати нову інформацію.

Отже, самостійна робота студентів в умовах сучасного освітнього процесу не лише сприяє глибшому засвоєнню фахових дисциплін, але й готує їх до викликів, з якими вони можуть зіштовхнутися у своїй майбутній професійній діяльності. Самостійна робота стає ключовим елементом в підготовці компетентних, відповідальних та ініціативних фахівців.

Результати самостійної роботи студентів в опануванні інклюзивних тем можна охарактеризувати таким чином: Високий рівень (26%): Ця частка студентів демонструє глибоке розуміння інклюзивних тем, активну участь в самостійній роботі, а також здатність застосовувати отримані знання на практиці. Вони, ймовірно, самостійно поглиблюють знання через додаткові джерела і демонструють високий рівень критичного мислення. Середній рівень (43%): Найбільша група студентів опанувала базові знання з інклюзивних тем. Вони здатні виконувати завдання на достатньому рівні, але їх глибина розуміння та здатність самостійно аналізувати матеріал є

обмеженою. Можливо, їм бракує мотивації або ресурсів для повнішого занурення в теми. Низький рівень (31%): Ці студенти стикаються з труднощами в опануванні інклюзивних тем. Їм важко самостійно розібратися в матеріалі, і, ймовірно, вони потребують додаткової підтримки з боку викладачів або більш ефективних методів навчання. Отже, найбільша частка студентів (43%) має середній рівень знань, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення підходів до викладання і навчання інклюзивних тем, щоб збільшити кількість студентів з високими результатами і зменшити частку тих, хто має труднощі з матеріалом (рис.3).

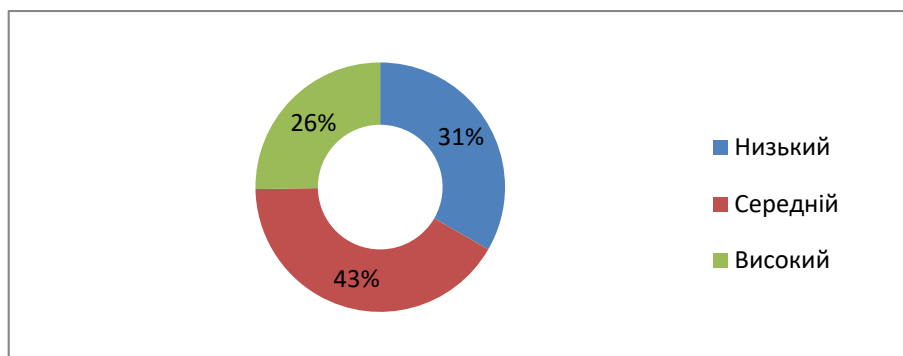

Рис. 3 Результати самостійної роботи студентів в опануванні інклюзивних тем за навчальними курсами

Отже, самостійна робота студентів у галузі дошкільної освіти відіграє ключову роль у формуванні професійних компетенцій. В аудиторії ЗВО вона забезпечує засвоєння теоретичних знань під керівництвом викладача, тоді як поза аудиторією сприяє розвитку навичок самостійного дослідження, аналізу інформації та застосування знань на практиці. Це допомагає студентам стати більш підготовленими до забезпечення інклюзивної освіти для дітей дошкільного віку.

Висновки

Аналіз теоретичних засад підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі відображає актуальність ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах, що включає огляд сучасних концепцій, педагогічних підходів та моделей інклюзивної освіти.

Визначені основні педагогічні умови і чинники, які сприяють ефективній підготовці фахівців до роботи з дітьми в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти, а саме: захист кваліфікаційних робіт, організація педагогічної практики в інклюзивних групах закладах дошкільної освіти, самостійна робота за інклюзивною проблематикою.

Практика є ключовою педагогічною умовою для формування професійних навичок. Вона дозволяє студентам: безпосередньо взаємодіяти з дітьми з особливими освітніми потребами, що допомагає формувати емпатію та розуміння індивідуальних особливостей кожної дитини; оволодіти методиками інклюзивного навчання а значить включати застосування спеціальних педагогічних підходів, адаптованих до потреб дітей; співпрацювати з педагогами-практиками тобто вони мають можливість спостерігати та брати участь у роботі з досвідченими педагогами, що спеціалізуються на інклюзії.

Самостійна робота є ще однією важливою педагогічною умовою для розвитку компетенцій. Вона включає: вивчення спеціальної літератури, а значить студенти повинні самостійно опрацьовувати наукові джерела, методиками, статті, що стосуються інклюзивної освіти; розробка власних методик та підходів: Під час самостійної роботи

студенти можуть створювати власні методичні розробки для роботи в інклюзивному середовищі. Рефлексія: самостійна робота також передбачає аналіз власного досвіду та результатів навчальної діяльності, що допомагає краще зрозуміти свої сильні сторони і напрямки для подальшого розвитку, що відображено у навчальних курсах: «Основи спеціалізації», «Педагогіка і психологія інклюзивної освіти», «Асистент вихователя в системі інклюзивної освіти», «Практикум з фізичної культури в інклюзивному середовищі», «Юридичне і правове забезпечення дошкільної освіти», «Основи дефектології та логопедії», «Актуальні проблеми організації освітнього процесу у ЗДО», «Логопедичний практикум», «Логопсихологія», «Нормативно-правові засади організації дошкільної освіти в Україні», «Психолого-педагогічний супровід сім'ї дитини з особливими освітніми потребами», «Актуальні проблеми дошкільної педагогіки», «Основи логопедії та дефектології з практикумом», «Теорія і спеціальна методика з виховання дітей з вадами мовлення».

Для підвищення ефективності підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзії, викладачам педагогічних закладів варто враховувати наступні рекомендації: інтеграція курсів, що розвивають знання про інклюзію, методики роботи з дітьми з особливими потребами та індивідуальні підходи до навчання; забезпечення студентів можливістю проводити практику у дитячих садках з інклюзивними групами для отримання досвіду; створення умов для співпраці з батьками, психологами та іншими спеціалістами для кращого розуміння потреб дітей з особливими освітніми потребами; використання сучасних асистивних технологій та адаптованих навчальних матеріалів для різного виду дізонтегенезу дітей.

Аналіз викликів та перспектив у сфері інклюзивної освіти на рівні дошкільних закладів та формулювання пропозицій щодо їх подолання: впровадження обов'язкових програм підготовки фахівців з інклюзивного навчання дошкільників; модернізація інфраструктури дошкільних закладів для забезпечення фізичної доступності; забезпечення міждисциплінарної команди підтримки (психолог, логопед, лікар).

Список використаних джерел

1. Андрієвський Б.М. Структурно-функціональна модель розвитку професійної майстерності викладача. Педагогічні науки. Вип. 67. ХДУ, 2015. С.222-227.
2. Артемова Л. В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах. Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства. Матеріали міжнар. наук.-теор. конф. до 80-ї річниці ім. М. П. Драгоманова. 2000. Вип. 1. С. 84-86.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. К. : Світич, 2009. 430с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
5. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці. Психолого- педагогічні проблеми професійної освіти. К., 1994. С. 98 - 100.
6. Бойчук Ю. Б. Інклюзивна компетентність педагога. Джерело педагогічних інновацій. Інклюзивна освіта. Випуск № 5. Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2013. С. 18–23.
7. Будяк Л. В. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Черкаси : Вид. ЧНУ, 2009. 90 с.
8. Вертугіна В.М. Інклюзивна освіта дітей дошкільного віку. Молодий вчений. Вип № 3.2 (43.2), 2017.С. 102-105.
9. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.

10. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: начальні-методичний посібник / Під заг. ред. Шинкаренко В.І. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. 100 с.
11. Інклюзивний простір. Порадник для педагогів та батьків: навчально-методичний посібник. / уклад. Логвін Т.В. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 188 с.
12. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда, О. Таранченко, С. Єфімова, Н. Слободянюк, І. Луценко, Л. Будяк; За заг. ред. Л. Даниленко. К.: 2007. — 128 с.
13. Кідіна Л. В. Психолого-педагогічний супровід педагогічної практики майбутніх вихователів ДНЗ. Вісник післядипломної освіти. Київ, 2010. Вип. 2 (14). Ч. 2. С. 183–189.
14. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. К.: Науковий світ, 2010. 195 с
15. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально- методичний посібник. — К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.
16. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А. А. Колупаєва. — К. : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
17. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.
18. Кузава І.Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія і методика. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2013. 292 с.
19. Луцан Н.І. Підготовка дітей старшого дошкільного віку із зоровим відхиленням до навчання у школі. Івано-Франківськ, 2016. 228 с.
20. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
21. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII // Урядовий кур'єр від 04.10.2017. №186.
22. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 №2961-IV. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/296-15>
23. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_002-94